

TERE VADÉN

Yliopisto on valmis, yliopisto saa mennä?

Tutkimus- ja innovaationeuvoston raportin ”Uudistava Suomi: tutkimus- ja innovaatiopolitiikan suunta 2015–2020” julkistamisen yhteydessä opetusministeri esitti uudistustoimia, joiden taustalla vaanii väärinkäsityksiä korkeakoulujen perusasioista¹. Esimerkkinä ehdotus, että korkeakoulut saisivat lisärahoitusta sen perusteella, kuinka paljon ne vähentävät tutkijoita. Jo käytännön tasolla tähän sisältyy kummia, sillä korkeakouluissa on kovin vähän palkattuina henkilöitä, jotka tekisivät yksinomaan tutkimusta perusrahoituksella. Valtaosa pääosa tutkijoista on hankkinut itse rahoituksensa niin sanotusti ulkopuolisena kilpailtuna rahoituksena,

ja yliopisto ottaa rahoituksesta siivun omiin kuluihinsa. Toinen periaatteellisempi ongelma on, että ehdotus tarkoittaa kutakuinkin samaa kuin että sairaala saisi enemmän rahaa, jos se vähentää lääkäreitä. Tutkimus on korkeakoulun olemassaolon syy (opetuksen sisarena), kuten ihmisten lääkitseminen on sairaalan *raison d'être*. Mihin raha sitten käytetään, jos sitä saa lisää? Hallintoon? Senaatti-kiinteistöjen vuokriin? Jäljelle jääneiden tutkijoiden ja opettajien palkkoihin?

Vielä isompana vääristyneenä taustaoletuksena väikky kuvitelma, että tutkijoita voisi parhaiten tai pääosin motivoida palkkarahalla. Varmasti toimeentulo on tutkijalle tärkeä asia, mutta tuskin kukaan hakeutuu yliopistotöihin saati sitten

apurahatutkijaksi ensisijaisesti ai-neellisen hyvän toivossa. Pikem-minkin tutkiminen ja opettaminen ovat jonkinasteisia intohimotöitä, joita tehdään sisäsyntyisestä pa-losta, itseisarvona, joskus hyvinkin karuissa taloudellisissa oloissa. Kun tämä on tosiasia ja koettua arki-päivää monille, toimii ehdotus – ja muut sen kaltaiset ohjausinstru-mentit, mukaan lukien yliopiston ”kannustava” palkkausjärjestelmä – omaa tarkoitustaan vastaan, koska se loukkaa monien tutkijoiden identiteettiä ja halua tehdä työtä. Joku voisi jopa väittää, että tut-kimus- ja innovaationeuvoston ra-portin julkistus on ollut toistaiseksi suurin yksittäinen korkeakoulujen toimintaa heikentävä tekijä tänä vuonna.

Näin syntyy kaksijakoista painetta korkeakouluista ulos. Toisaalta työntötekijää, kun tutkijat kokevat tilanteensa ahdistavaksi. Toisaalta vetoa tehdä asioita, jotka eivät ole korkeakouluissa lainkaan mahdollisia, tai ovat hankalia tai selvästi ei-toivottuja. Tekijöiden yhteisvaikutuksen kuvaa tiiviisti nimimerkki Tiina Tutkijan viimeinen päivitys ”Huippuyliopisto”-blogissa:

”Tutkiskeltuaan aikansa akateemisen työn ehtoja ja käytäntöjä Huippuyliopistossa Tiina Tutkija on vetänyt omat johtopäätöksensä ja lähtenyt. Hän lähti hukattuaan huippuyhetyksen, tiukentuvan managerialismin ja kilpailullisen suorituskeskeisyyden vuoksi työnsä mielekkyyden. Se, mitä Tiina työllänsä halusi saada maailmassa aikaan, ei enää mahtunut Huippuyliopistoon.”²

Samalta suunnalta kuin Tiina Tutkijan blogi, Aalto-yliopiston kaupakorkeakoululta, lähti myös runsas vuosi sitten kutsu pohtimaan

korkeakoulun ulkopuolisen tutkimus- ja opetusyhteistyön mahdollisuuksia. Sittemmin kutsu tiivistyi julistukseksi, joka toteaa:

”Vapaa yliopisto on muotoutumassa oleva verkostomainen yhteisö, johon jokainen opinnollisesta ja tutkimuksellisesta toiminnasta kiinnostunut on tervetullut. Vapaassa yliopistossa arvostetaan tiedon ja tutkimuksen vapautta, itse- ja yhdessä oppimista sekä ihmisten elämäkokemusta ja tiedontarpeita.”³

Kutsun kuullessa kokoontui 15.12.2014 kolmattakymmentä ihmistä keskustelemaan ”Vapaan yliopiston” perustamisesta Kallion kulttuurikammariin, Helsinkiin. Kammariin keskityttiin vetotehtäviin: mitä kukin haluaisi tehdä Vapaan yliopiston piirissä? Osallistujat kertoivat muun muassa halusta tehdä tutkimusta, joka on suoraan yhteydessä yhteiskunnallisiin ongelmiin, mielellään myös yhdessä ei-akateemisten ihmisten kanssa. Monissa puheenvuoroissa korostui tarve ma-

daltaa tai murentaa asiantuntijuuden erikoisasemaa, saada tutkimukselle paikka, johon voi tulla sisään suoraan katutasolta. Löytyi myös yhteisiä kiinnostuksia tutkimusaiheisiin, kuten arkipäivän ruoan tuotantoon, jotka liian ”matalatasoisina” jäävät helposti katveeseen. Samalla kävi nopeasti ilmi, että monenlaista vapaata sivistys- ja tutkimustoimintaa on jo meneillään: lukupiirejä, kerhoja, pajoja, vertaisoppimista. Osallistujat sopivat jatkavansa toimintaa, niin uutta käynnistäen kuin olemassa olevaa yhteen kooten.

Viitteet

- 1 Raportti osoitteessa http://www.minedu.fi/OPM/Tiede/tutkimus_ja_innovatoneuvosto/julkaisu/. Opetusministerin linjauksista raportoi Maria Pettersson *Helsingin Sanomissa* 30.1.2015 otsikolla ”Opetusministeri: Ammattikorkeakoulut ja yliopistot ehkä yhteen”.
- 2 Verkossa: <http://huippuyliopisto.blogspot.fi/2013/12/men-jo-ja-vihelsmennessaan.html>
- 3 Verkossa: <http://www.commonsi.fi/vapaan-yliopiston-julistus>

Valokuva: Sami Syrjämäki